

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1918-ci il 18 dekabr (Çarşənbə günü) tarixli 67-ci nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transferasiyası

AZƏRBAYCAN

Çarşənbə, 14 rəbiuləvval sənə 1337.
18 kanuni-əvvəl sənə 1918.

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi,
iqtisadi türk qəzetisidir

Məhəlli-idarə:
Bakı, Vorontovski və Qubernski
küçələrin künçində 4 nömrəli evdə
"Azərbaycan" idarəsi.

Telefon nömrə: 39-60.

Tək nüsxəsi 70 qəpik.

Türk və islamliğa müfid məqalələrə
səhifələrimiz açıqdır.

Dərc olunmayan övraq iada edilməz.

Dərc edilən məqalətin mükafatını
idarə təyin edir.

Abunə şəraiti:
Yanvarın birinədək Bakı üçün 24,
başqa şəhərlərə 35 rublədir.
Bir aylığı Bakıda 12,
başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiatı: sətiri 3 rubla. Kərratla gedən
elanlar üçün güzəşt edilir.

QİSMİ-RƏSMİ
[RƏSMİ HİSSƏ]

Daxiliyyə nazirinin qətnaməsi

Nömrə - 10
10 kanuni-əvvəl 1334

Mən, Azərbaycan Cümhuriyyətinin Daxiliyyə naziri, "Znamya truda" qəzetəsinin 146, 147 və 149-cu nömrələrində İvan Kornişinin və Məlikbabaxanovun dərc edilmiş idarəyə məktublarını aşkara surətdə yalan şayiələr nəşr edici, milliyyət düşmənciliyi qaldıra biləcək və hökumət hərəkəti və binəgüzarlıqları [sərəncamları] haqqında əsilsiz xəbərlər şayə edici [yavici] ədd [hesab] edib, 1918-ci il İyun ayının 19-da hökumət qanunlarına müvafiq verilmiş olan icbari qərarıdların ikinci qisminin "A", "B" və "I" maddələrinə görə "Znamya truda" qəzetəsi müdiri L. Umanskinin üç min rubla cərimə edilmasını, cərimə verilmədiyi təqdirdə iki ay həbs edilmasını qərar aldım.

Daxiliyyə naziri: B. Cavanşir

Kağız Təqsim Edici [Paylayıcı] Şura-dan

Hər cür kağız, karton, zərf (paket) təqsim edici Şura, firmalara və bu işdə maraqlı olanlara xəbər verir ki, bu elan xəbər verildiyi gündən üç günün müddətinə qədər 2-ci nömrə forma ilə kağız, karton və zərf hərəkəti haqqında Şura bürosuna məlumat verməlidirlər. Göstərilən məlumatı verməyənlər cərimə ediləcəkləridir.

Bundan əlavə, birinci nömrə forma ilə məlumat verməli olan şəxslər və firmalar Şuraya məlumat. İndiyə qədər bu töv məlumat verməyənlər bu sənəsi kanuni-əvvəl (dekabrın) 22-sinə qədər məlumat verməyə məcbur edirlər.

1-ci və 2-ci forma ilə məlumat verilmədiyi təqdirdə, müqəssirlər qanuni məsuliyyətlə cəlb edilib, malları kaşf edildiyi zaman Şuranın təsvibi [razılığ] ilə həc [müsadirə] dəxi ediləcəkdir.

1-ci və 2-ci formaların blankını Şura bürosunda almaq olar. Stari polis küçəsində, nömrə 22 ("Kymmene") Ti-carat və Səhmədarlar Şirkəti kantora-sında)

Şura sədri: Abbasəli bəy Makinski

Katib: V. Q. Levinski

Azərbaycan Maarif Nəzarətinə

Nömrə - 203
11 kanuni-əvvəl 1334

Zaqatala ali-ibtidai məktəbinin müəllimi Ter-Mikirtçyans və Anastasiya Qoşoba mənəblərindən və həmişəlik xidmətdən kənar edirlər. Birincisi qulluğa gəlmədiyindən bu sənəsi Eylülün (sentyabr) birindən və ikincisi iş məzkur [adı çəkilən] məktəb milliləşdirildiyindən təşəri-saninin (noyabr) 4-ündən.

Nömrə 204

Bakı Üçüncü Ünas gimnaziyasına türk lisanı müəlliməsi Qarıbolsat Malikov bu il təşəri-saninin 30-dan Bakı İkinci Ünas gimnaziyasına təyin edilir.

12 kanuni-əvvəl 1334

Nömrə 206

V.Z.Yanişevski Bakı Realni məktəbində müvəqqətdən coğrafiya tədrisinə buraxılır.

Nömrə 207

Bakıda Dördüncü Zükür [oğlanlar] gimnaziyasının müəllimi V.A.Sokolova, Bakı Ticarət məktəbində alman lisanı tədrisinə buraxılır.

Nömrə 208

Bakı Marinski Ünas [qızlar] gimnaziyasının müəllim və müəllimələri: Y. M. Kaprinskaya, A. A. Novitskaya, A. V. Pavlova, A. D. Şbakova, V. V. Kandelaki, Y. M. Dudina, S. Ə. Şeyxzadə, A. B. Məlxasyans, K. M. Ter-Tumasysans, S. E. Balasova, M. K. Petrova, M. I. Gülcünalınova vaqti-müayyandə [müayyən edilmiş vaxtda] öz vəzifələrini ifa etməyə gəlmədiklərindən, bu sənəsi təşəri-əvvəl (oktyabrın) 21-dən xidmətlərindən həmişəlik kənar edirlər.

Nömrə 209

Kövkəbxanım Rzayev Bakı Müqəddəs Nina məktəbinin (milliləşmiş) hazırlıq şöbəsinə müəllimə təyin edilir.

Maarif Naziri: N. Yusifbəyov

BAKİ, 18 KANUNİ-ƏVVƏL
[DEKABR]

Bir neçə vaxtdan bəridir ki, şəhərimizdə fəaliyyət göstərən "Demokratlar müşavirəsinə" axırını iclasların gedişindən məlum olduğu üzrə, ehtimal ki, etilaf [üzlaşma] üçün ümumi bir dil tapılmışdır. "Demokratlar müşavirəsinin" mütəşəbbisləri [təşəbbüsçüləri] qeyri-müsləman sosialist firqələri olmuşlarsa da, onda "Müsvət", "İttihad", "Hümmət" və Müsləman Sosialistləri Bloku dəxi iştirak edirlər.

Azərbaycanın istiqlaliyyətini, Azərbaycan türk və islamlarının müqəddəratını, Hökumətini, Parlamanı etiraf [qəbul] etməyə meyl göstərməyənlər firqələr ilə bizim firqələrimiz əcəba nə səbəbə görə münasibətdə bulunub, mübadilə və təətiyə-əfkara [fikir mübadiləsi-nə] yol verirlərdi?

Bu səbəbə ki, müsləman demokrat firqələri, demokrat və sosialist namını daşayan öz əcnəbi vətəndaşlarının Azərbaycan demokratiyası xüsusunda yanlış bir nəzərdə və onların hüquq və müqəddəratı məsələsində həmin yanlış nəzərdən nəşət edən [irəli gələn] ziddiyyətdə bulunmalarını müvəqqəti bir keyfiyyət ədd [hesab] edərək, bu xüsusda mübadiləyə-əfkərin cərəyanı ilə əralığa bir saziş salınar deyə, münasibətdən [əlaqədən] çəkinməyirdilər. Filhaqqə [doğrudan da]: "Demokratlar müşavirəsinin" istinad etdiyi firqə - ki, rus ictimaiyyəti-inqilabiyyətlərindən [sosialist inqilabçılardan] ibarətdir - və onun məsləkdəkləri əvvəllərdə Bakıya başqa fikirlər və əməllərlə [niyyətlərlə] gəlmışdilər. Azərbaycan istiqlaliyyətinin qurucu bir adı olduğunu və Müttəfiqlərin yürüdü [gəlişi] ilə həmin quru ad daha artıq qalınmayacağına və Azərbaycan Hökuməti əvəzinə əzalarının [üzvlərinin] əksər qismi ictimaiyyəti-inqilabiyyətlərdən mütəşəkkil "Qafqaz və Məvərayi-Bəhri-Xəzər İttifaqı" namını [adını] daşayan bir hökumət nəsb olunmasını [qurulmasını] yaqin [dəqiq, mütləq] ədd edən firqələr və onların ətrafına yığılan ənarşir [ünşürlər], əvvəllərdə istiqlaliyyətimizə və hökumətimizə qarşı bir təqdim sui-hərəkət göstərər, Azərbaycan dövlətinin adını belə eşitmək istəməyirdilər. Bunlar dəxi rus kadetləri və pədasəhparəstləri ilə ağız-ağıza verib, "Vahid Rusiya" deyə qışqırırdı. Müşavirələrinə dəvət olunmuş bizim firqələr onlara "Vahid Rusiya şüarını əsas olmaq üzrə bəz etiraf edirik, lakin həmin şüar dövrəsində Rusiyanın birliliyinə çalışın və nüfuz sahibi olan bir Rusiya hökuməti varmıdır?" sualını verdikdə: "Bəli var" deyə Qafqazla heç bir rabitədə bulunmaq müqtədir olmayan uzaq Ufa Hökumətini

göstərirdilər. Lakin bir qədər vaxt keçdi. "Ufa hökumətinin iqtadətini [qərarlarını, mərkəzini] Ufadan Sibiriyaya, Omsk şəhərinə nəql etdiyi anlaşıldı. Bir vaxt keçdikdən sonra "Ümumrusiya Hökuməti" ləqəbi[nin] İdil çayı səvahliləndən [şahillərindən] Don tərəfinə köçməyə meyl etməsi aşkar oldu. "Vahid Rusiya"ni düzəltmək niyyətində olan məhəfil [dairələr] gözlərini esərlərdən döndərərək Denikinlərə, Nikolay Nikolayevlərə tikdilər. Ufa yalan oldu, Yekaterinodar doğru. Rusiya inqilabi-kəbirinin [Böyük Rusiya inqilabının] bəraətini sayəsində alınan siyasi və vətəndaş hüququnun mühafizə edilməsi tərəfdarı olan bütün demokratlar məhəfil [demokrat dairələr] işin nə yərə yönəldiyini anladılar. Gördülər ki, "bolsheviklə müharibə" şüarı bahənəsilə ortalıqda görünən faal qüvvələr "Könüllülər ordu" başçıları, Mişukovlar və bütün aski rus bürokratiyası əl-ələ verib, əski çarizmin tacədi-həyatına [bərpsinə] çalışırlar. Və indidən öz məqsədlərini məxfi tutmağa təhəmmül [səbr] etməyib, demokratiya ziddinə getməklə sosializim əsaslarını bilmərrə aradan qaldırmaq istəyirlər.

Bu işə bütün sosialistləri və demokratları gözüəqə olmaqda vadar etdi. Bütün sosialist və demokratlar gördülər ki, "Vahid Rusiya"ni ehya edən [dirildən] qüvvə dəlincə gədərlərsə, ol vaxt öz əlləri ilə özlərinə quyu qazmaq kimi olarlar. Onun üçündür ki, "Vahid Rusiya" şüarına bir qədər ehtiyatla baxmaq məcburiyyətində bulundular.

Digər tərəfdən, Bakıda olan sosialist və demokrat firqələri, Azərbaycan türk və islamları arasında cərəyan edən amal və əfkəri, məsləyi və əsasları düzür təhqiq etdikdə, bunların heç birində ümum demokratiya mənafeyinə zidd olan bir maddə belə görüldüyü yoxdur. Nəinki yalnız bir demokratik əsaslara, hətta "Vahid", lakin "Demokratik Rusiya" şüarına dəxi bir müxalifət müşahidə edilməyir. Yalnız Azərbaycan türk və islamlarının səy və təlaşı öz hüquqi-başarıya və milliyyətlərini [başarı və milli hüquqlarını] müdafiə və mühafizədən ibarət olub, heç bir dövlətin, heç bir millətin əleyhinə gələnlərində xüsusat və ədavət [kin və düşməncilik] baslamayırlar. İstədlikləri, əsədə olub hamı millətlərlə bəradərəna [qardaşca] bir tərəzdə yaşamaqdır. Əgər gələcək "Vahid Rusiya" böyü bir qardaşlıq əsasını qəbul edəcəksə, onu da rədd etməyəcəkdir. Azərbaycan türk və islamları Azərbaycanın istiqlaliyyətini elan etməkdə başqa millətlərə hakim olmaq niyyətində olmamışlardır. Bu vardır ki, öz həyat və məişətlərini mühafizə etmək istəmişlərdir.

Həyat müdafiəsi isə, təbii, haqq təcavüz surətində ədd [hesab] ediləmməz. Azərbaycan, Rusiyada hökmfərma olan [hökm sürən] hərə-marc əfətindən özüni mühafizə etmək üçün başda bir idarə seçmək işinə hamı ənasir [bütün ünsürləri] dəvət edir. Burası müsləman mamləkətidir deyə, qeyri-müsləman millətlərin haqqlarına təcavüz etməyirdi. Bizim sədaqət və səmimiyyətimizi görüb və etiraf edib, bizimlə əl-ələ verməli idilər.

Hal-hazırda bolsheviklərin tüğyanı ilə sağ firqələrin iştahası arasında qalan demokratiyanın ittiqaf və ittihad [birliyi] ən mühüm siyasi məsələlərdəndir. Əgər demokratiya bu gün ittihad və ittiqaf etməzsə, ya bolshevik və ya pədasəhparəstlər qurbanı ola biləcəkləri ağlab [qıvvətli] ehtimaldandı.

Bu haqiqət, görünürlü ki, Bakı demokratları üçün dəxi aşkar olmuşdur, ona binaəndir [görədir] ki, Rusiya mərkəzində möhkəm bir hökumət əmələ gəlinib, Rusiyadan ayrılmiş başqa millətlərin müttəfədratını etiraf [qəbul] etmək əsası üzrə, arada bir saziş və etilaf [razılıq] hüsusla gələcəkdir.

Əlbəttə, biz rus demokratiyası ilə "müsləmanpərəst" görünən bəzi rus monarxistlərinə təfavüt qoyarız və biz heç vaxt onunla əlahiddə iş görmək niyyətində olmamışız. Lakin keçirdiyimiz şərait fəvqələdə olduğundan, biri-birimizdən bir qədər uzaq düşmüşdük.

İndi isə, əgər Bakı demokratları sidiqyyət [doğruluq, sədaqət] və səmimiyyətlə biza əl uzadıb da məmləkətimizin rifah və saədət və bütün əhəlinin bilafərqə-dinü qəvmiyyəti [dini və milli firqə olmadan] mənafeyi üçün çalışarlarsa, bəz onları eyni səmimiyyətlə qarşılarız.

Har halda bu yolda hüsusla gələn etilaf və sazişi təbrik və bunun qəti və səmimiyyəti arzu edirik.

AZƏRBAYCAN
MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

Məxaric smetasi

Tərtibat və Ləvazim Komissiyası, Məclisi-Məbusanın üçüncü iclasında Parlamanın 1920-ci il qanun ayınədək məxaric smetasını iclasa təqdim etmişdi. Smeta bu qararla tərtib verilmişdir:

Dəftərxana müdiri ayda - 2500 manat
Onun müavini ayda - 2000 manat
Şöbə müdiriləri (2) hərsəi ayda - 2000 manat
Parlaman sədri katibinə ayda - 2000 manat
Kargüzərlərə (5) hərsəi ayda - 1400 manat
Dilmanclar (2) hərsəi ayda - 1400 manat
Mühəsib ayda - 1500 manat
Vəznədar [Kassir] ayda - 1200 manat
Müqəyyidlər [qeydiyyat məmurları] (2) hərsəi ayda - 1000 manat
Dəftərxana xidmətçilərinə (15) ayda - 750 manat
Stenoqraf rusca (4) ayda - 1200 manat
Stenoqraf türkca (6) ayda - 1200 manat
Katib rusca ayda - 1200 manat
Katib türkca ayda - 1500 manat
Kəvinqtonçu [makinəçi] (2) ayda - 750 manat
Rəstorant [təsərrüfat müdiri] ayda - 1200 manat
Onun müavini (2) ayda - 1200 manat
Ləvazim müdiri ayda - 1000 manat
Xidmətçilər ayda - 550 manat
Telefonçu (2) ayda - 550 manat
Cüməltən yekunu ayda - 55.750 manat
İldə 669.000 manat

***

Bundan əlavə, dəftərxana məsarifi [xərcləri] üçün 100.000 manat
Vaqti-müayyənədən artıq çalışılana - 15.000 manat
Fəvqələdə məxaric yol pulu - 30.000 manat
Xidmətçilərə bəxşiş - 61.675 manat
Cüməltən - 206.675 manat

***

Şurayi-Millii əsasına [üzvlərinə] ma-aş gündə - 100 manat hesabıyla 17 günün mükafatı - 74.800 manat
Parlaman əzasına gündə - 100 manat
Parlaman əzasına əzam və sairə - 100.000 manat
Hər sessiya ibtidə [başlanğıcında] və sonunda Parlaman əzasına yol xərç - 120.000 manat

Parlaman sədrinə nümayəndəlik əcri [mükafatı, maası] olaraq ildə - 30.000 manat
Onun iki müavininə ildə - 36.000 manat
1918-ci il təşəri-saninin [noyabr-nün] 15-dən - 1919-cu il kanuni-sanini-sinin [yanvarının] 1-dək 13 ay yarım müddətində ümumiyyətlə

***

Parlamanın məxarici - 4.942.000 manat
Smeta əhəmiyyətsiz təbəddülat [dəyişiklik] ilə qəbul edilmişdir.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

* "Eveninq standart" qəzetəsi xəbər verir ki, Lloyd Corc, Sülh Konfransında Yevropa dövlətlərinin icbari mükəlləfiyyəti-əsgəriyyəni [hərbi mükəlləfiyyətin] lağv olunması razılığına nail olmasa da, bu töv mükəlləfiyyəti-əsgəriyyənin İngiltərədə lağvını təkid edəcəkdir.

* Brest-Litovsk sülh əqdnaməsi mövcəbinə [sazişinə əsasən] almanların ruslardan aldıqları 320 milyon frank qızı Parisə gətirilib Fransa Dövlət Bankına verilmişdir.

* Petroqradın Berlin təriqi [yolu] ilə verilən teleqrafda deyilir ki, Rus Şura Hökuməti "Avrora" zirehlisinə birinci zərurət zamanında üzümə hazır olmaq əmrini vermişdir. Təhlükə zamanında Şura üzvləri bu gəmidən istifadə edib biteraf limana gədəcək-lərdir.

* Vaşinqtondan xəbər verilir ki, Amerikanın 1920-ci ildə tamam olacaq Dəniz Qüvvəsi Programı bu surətdə elan edilmişdir: 350 sualtı qayıqlarını tərxiəedic gəmi, 112 qarəoq gəmisi, 40 sualtı qayığı, 50 mina buraxan gəmi, 25 yədək gəmisi, 5 drednot və 350 minanoz [torpedo gəmisi].

* Kiyevdən Kopenqaha verilən teleqrafda deyilir ki: Könüllü ordu nəz-dində olan Xüsusi Müşavirə üzvlərindən ibarət Yekaterinodarda Ümumrusiya Hökuməti təşkil edilmişdir. Sazonov bu hökumətin Xariciyyə naziridir. Bu hökumətin məqsədi federasiya əsasında "Vahid Rusiya" bərpa edib bolshevikləri Ukranyadan qovmaqdır.

* Xaribdən xəbər verilir ki, Rusiyanın bəhrənlı əhvali münasibəti ilə general Kolçakin müvəqqəf diktator təyin edilməsi Omskda qərar alınmışdır.

* İndiyə qədər Müttəfiqlərə 87 sualtı qayığı təslim edilmişdir. Bu sualtı qayıqlarından bir neçəsi ən böyük sualtı zirehlisidir. Bunlardan birinin uzunluğu 650 futndur (7 futn bir sahendir). Qayıq xidmətçilərinin ədədi 91 nəfərdir. Digər birisi 5 düymlü topla təchiz edilib, hətta bəz döndəran məşinayə bəli malikdir.

* İngiltərə teleqraflarının verdikləri xəbərlərə görə, Berlin əhvalı gəldikcə ağırlaşmaqdadır. Hökumət, əsgərlərin qışlardan [kazarmalardan] çıxmasını qadağan etmişdir. Libknextin ümumi fəhlələr tətilini təkid etmişdir. Bu firqə bir çox pulemyot və qeyri ləvazimatı-hərbiyyəyə malikdir. Sosial-Demokrat Əksəriyyət Firqəsi, "Spartak" komitəsinin bərham edilməsi [dağıdılması] ilə Libknextin həbs olunmasını tələb edici bir ultimatumla hökumətə müraciət etmək niyyətindədir.

* İngiltərə Baş vəziri [Baş naziri] söylədiyi nitqində torpaq məsələsindən bəhslə demiş ki: Əhali, ələlxüsus [xüsusən] ehtiyat saldatları və maryaqlar [matroslar], torpaq işlərinə məşğul olmalıdırlar. Bundan ötrü də hökumət ziraət kursları təşkil etməlidir. İstəhsalat genişlənməlidir. İstəhsalatın azalması itirca bərabərdir. Lakin siz şəxsi xüsusiyyəti zəbt etməməlisiniz. Bu bolsheviklərin əzmli yollarındandır.

Baş vəzir, Hökumət idarəsinin qaşdaya salınması lüzumiyətindən bəhslə demiş ki: İngiltərədə inqilabçı ünsürlər vardır. Bunlar yaratmaq istəyib, ancaq hərə-marcılıq çalışmaqdadırlar. Rusiya bolshevikləri bütün Yevropada hərə-marcılıq təşviqatına məşğulduurlar. Biz, İngiltərədə bu töv təşviqat aparılmasına mümaniet göstərməliyiz [məne olmalıyıq].

* Vaşinqtondan verilən rəsmi xəbəərə görə, Amerika tələfati bu qərar üzradir: 53169 əsgər ölüb, 177625 nəfər yaralanmış və 3323 nəfər əsir və xəbərsiz itmişdir.

XALQ MƏKTƏBLƏRİ
MÜDİRLƏRİNİN YİĞİNCAĞI

- 2 -

Qəbul etməli şeylər çox-çoxdur, lakin bu dəfə öylərlərini təkil etməli ki, həm müəllimə məşğələ və həm də Azərbaycanı xidmət [ədən] bir şey olsun. Məna qalarsa, bu dəfə bu aşağıdakıları təkil edədim:

1) Lüğət tadarükü: Bu gün sırf [saf] türkcaını dınləmək üçün, dəhat [kənd yerləri] və tərəkkəmə ərasına gətməlidir. Bunların arasında öylə qiymətli türk kəlmələri qalmışdır ki, onlar ədəbiyyat dairəsində çoxdan itib-batmışdır. İştə millətin böylə "dürri-girən-bəhə"lərini [qıymətli icmaları] yiğib hifz etmək lazımdır. Bu, bir ağır vəzifədir ki, öhdəsindən bir-iki-üç şəxs gələ bilməz, bəlkə tamam məktəblər müəllimləri bu dairədə çalışarlarsa, bir şey həsil olar. İştə bu vəzifəni əziz müəllimlərimiz öhdələrinə alsınlar: ziraət, ticarət, siyasi, maldarlıq, bağbanlıq və meşəlik sair ətrafında işlənilən ləfz və ibarələri əhalidən əşidərkən, xüsusi dəftərcələrə, tamam bəyanatı ilə bərabər qeyd etsinlər və hər ilin axırında bu minval ilə yiğilmiş məlumat müdirlərinə təqdim etsinlər. Bunlar da bu işləri təhqiq edib, tamam məlumatı Maarif idarəsinə, yaxud Üləmə Əncüməninə [Академия Наук] göndərsinlər. Bu minval ilə on beş-yirmi sanənin ərzində o qədər məlumat cəm olar ki, axırda sırf türkca bir lüğət, bir qamuz nəşrinə şüru etmək [başlamaq] olar. Maarif Vəzarətinin [Nazirliyinin] hümmətəli müəllimlərə məxsus bir jurnal yaradılarsa, bu yiğiləcəq məlumat da həmin jurnalda qita-qita [hissə-hissə] dərc olunar. Rus qamuşçusu Dal həmin qararla mükəmməl bir rus lüğəti yapmışdırlar.

2) Tarix tadarükü: Bugünkü Azərbaycan, vaxtilə neçə xanlıqlardan ibarət idi. İndiyədək bu xanlıqlara dair mətbuatda heç bir şey görünmədi. Lakin camaat arasında öylələri vardır ki, həmin xanlıqlar əsərindən [əsərlərindən] bir çox şey yəzmışdır, yaxud zehnan hifz etmişdir. İştə bu məlumat, göstərilən təriqlə [üsulla] yiğilsə, vaxtilə Azərbaycan tarixinə də şüru olunar. Qafqazda maruf [bilinən] xanlıqlar bunlardı: Gəncə, Qarabağ, Şəki, Şirvan, Bakı, İrəvan, Naxçıvan, Taliş və sair xanlıqlar, ağalılıqlar (Qazax), sultanlıqlar (Zaqatala) və qeyriləri. Bu xanlıqların həmsindən məlumat yiğilsə, vaxtilə Vətən tarixi tərtib verilir. Müəllimlərin arasında bir çox tarix maraqlıları vardır ki, bu məsələ onlara həvalə olunarsa, canı-dilla işə başlarlar.

3) Coğrafiya tadarükü: Dağların, yamacların, aralarının, yaylaqların, qışlaqların, ovaların, çayların, yolların, şəhərlərin, kəndlərin

və qəsəbəçələrin adları, mövqeyi-coğrafiyyələri [coğrafi mövqeləri] (tul və ərz) [coğrafi uzunluq və enlikləri], tarixi və coğrafi manaları öyrənilsin və həmin təriqlə cəm olsun, ta ki vaxtilə Azərbaycan coğrafiyası və mükəmməl xəritəsi ortalığa çıxsın.

4) Nəbatət, heyvanat, mədəniyyət [mədənlər], əsəri-ətiqə [qədim əsərlər] və sair fənlər tadarükü: Azərbaycan nəbatətini öyrənmək üçün (ələlxüsus nüsxəbəndlikdə [dərman müalicəsində, əczəçilikdə] və kimyada işlənilən nəbatət) sadəcə bir üsul vardır ki, həmin nəbatətin birar nüsxəsini qurudaq, kağız ərasında saxlayırlar, altında da bu nəbatin ismi, xasiyyəti, məkani, mənfəəti yaxud zərari qeyd olunur. İştə maraqlılar üçün böyük bir meydan açılır: buyrusunlar vətənin otlarını, çiçəklərini yiğsinlər; adları əhali arasında mərufdursa [bilinirsə], altında yazsınlar. Adları məlum deyilsə, yazmasınlar: bunların adlarını Bakıda yaxud İstanbulda nəbatiyatın uləması [botanika alimləri] kaşf və qeyd edərler. Bu üsula ruslar "gerbari" (Гербарий) deyirlər. Bu üsulla vətənin nəbatəti öyrənilir və vaxtilə mükəmməl bir nəbatət xəritəsi (Ботанический атлас) hüsusla gələr.

Heyvanata gəldikdə - heyvanların, quşların, balıqların nəvasını [müqəvvasını] (Чучело), həşəratı sancaqlıca, ilan-çiyarı da şüşədə spirtio içində məhəfuz [qorunmuş] olaraq saxlamalıdır. Bunların da vaxtilə xəritələrə (Зоологический атлас) tərtib verilir.

Mədəniyyətə [mədənlərə, faydalı qazıntılara] gəldikdə - bunların təbii nüsxələri və əsəri-atıqından da aksları [fotşakilləri] gərəq yiğilsin. Qadim pullar, əsilhə [silahlar] və libaslar yəna bu qərarla cəm olunarsa, faydadən xali [faydadən məhrum, faydasız] deyil.

İştə, bu minval ilə yiğilmiş məlumat və maddələri saxlamaq və vaxtında istifadə etmək üçün hər nazirin tahti-nəzarətində [nazərəti altında] birər müzəxana [muzey] açmaq lazımdır. Bu müzəxanalər Bakıda, Gəncədə, Şuşada, Şəkidə, Şamaxıda, Qubada, Salyanda, Gorusda və Lankaranda gərəq açılın. Bu müzəxanalardan bəzi şeylərin birər nüsxələri Bakıdakı mərkəz müzəxanaya elmi istifadəyə üçün köçürülər, qalanları da əhalinin və həvəsliyərin tədqiq və müayinəsi üçün həmin müzəxanalarda məhəfuz qalar [qorunub saxlanılır].

5) Elmi müayinələr: Müəllimlərə suallı dəftərlər paylansın ki, həmin suallara cavab yazaraq müdirlərə qaytarınsın. Həmin dəftərlərə qeyd olunacaq suallardan bir neçəsini burada söyləyailim:

1) Can və mal təhriri-nüfusu [sayının qeydiyyəti] (Статистика);
2) Əhalinin mənbəyi-məişəti [dolansızlıq mənbəyi] (ziraət, maldarlıq, ticarət, mədəncilik, pambıq və barama kimi işlər);

3) Köçəri quşların gəlmək və gətmək zamanı; birinci şaxtanın zamanı, qarın vaxtı, ildə neçə gün yağış, qar və xoş hava olur? Nə vədə çaylar daşır və nə vədə yatır? Çayların coşğun zamanında əhaliyə mənfəəti və zərəri;

4) Müsri [yoluxucu] nəxoşluqlar, nəbatət və heyvanat mərzələri və onları "türkçərə" müalicələri;

5) Pirlər, ocaqlar və bəzi yerlərdə ağaca, daşa olan etiqlədlər; dəblər, adətlər...

6) Camaat arasında itişar tapmış [yayılmış] naqlılar

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1918-ci il 18 dekabr (Çərşənbə günü) tarixli 67-ci nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transferasiyası

Bu vaxla, övladı-vətan daha mək-təbdə İkan Üstadi-əzəm [böyük üstad], cannatməkan, mərhum İsmayıl bəyin tövsiyə etdiyi “Dildə bir, fikirdə bir və işdə birlik” şüarını öyrənməlidir. İştə ulum və tərbiyə haqqında bu mühüm nöqtəni nəzərə alaraq, ümumi bir dil, bir proqram və bir üsul tərtib etmək və bu surətlə məkatib [məktəblər] və müfəttişlər arasında sıxı bir irtibat [rabita, əlaqə] əmələ gətirmək üçün Maarif Nəzarətinin dəvət etmiş bu nəvəsi şayani-təqdidir [təqdirə layiqdir].

Zənn edariz, bu nədvədə də qərar olunan məsaili-mühimmə [mühüm məsələlər], nə qədər ağır və bəla otursa da, xəstanin şəfayab olması [şəfa tapması] üçün bir təbibi-haziq [təcürəbli həkim] tərəfindən yazılmış nüsxə [resept] add [hesab] edərək, bilatəxir [gəcikmədən] hökumətimiz icra edəcək...

Yığıncağın əvvəlinci iclası kanuni-əvvəlin [dekabrın] 12-sində möhtəram Nəmid bəy Şaxtaxtlının təhti-sadəratində açılıb, Maarif Nazaratına müfəttiş əfəndilər tərəfindən təqdim olunmuş gələcək 1919-cu sənənin məsarif [xərclər] layihələri smetasi müzakirə olundu; fəqət, məkatibi-ibtidaiyyələrin [ibtidai məktəblərin] cümləsi bir məsarif üzrə olmaqla, millət övladının tərbiyəsi uğrunda ömrünü sərf edən zəh-mətkəş müəllim əfəndilərin ehtiyacı-həzirəyə [hazırkı ehtiyac-lara] görə onların təmini-maaşları üçün ümumi bir smetanın tərtibi mətlub olduğundan [tələb edildiyindən], məsələnin həll və qərarı gələcək iclasa qaldı.

2-3-üncü iclasda əşədd [ən çox] ehtiyacımız olan tədris kitablarının növü və nəşri barədə həmin məclisə təqdim olunan kitabların qəbul olub-olmadığı barədə müfəttiş əfəndilərin mütləli [qiymətləndirmələri] və mübadiləyi-əfkəri [fikir mübadiləsi], ələxüsus, bu vaxta qədər ibtidai məktəblərdə müşahidə olunan nöqsanın rəfi [aradan qaldırılması] və lüzum görülan islahatın tərtibatı haqqında müzakirə olundu. Gələcək nömrədə bu xüsuslardakı nədəvnin qərarını bayan edariz.

İslam bəy Qəbulov

MÖVLUDİ-NƏBİ

Rəbiüləvvəlin 12-də Məclisi-Məbusan binası salonunda "Səadət" cəmiyyətinin təşəbbüsü ilə Mövludi-Nəbi görüş məclisi təyin olunmuşdu.

Məclisi yeni təyin olunan Şeyxülislam Axund Ağa Ağaalızadə həzrətləri açdılar. Bəliğ [bələgətli] bir xütbəyi-ərəbidən [ərəbcə xütbədən] sonra salis və sədə bir tərzdə ifadə eylədiyi uzun nitqində hazirənu [iştirakçılar] ittihadə [birliyə], ittifaqa, Azərbaycan Hökumətinə təqviyəyə [gücləndirməyə, dəstəkləməyə] dəvət eylədi və zinən [dolay olaraq] bütün dinlərin insanları ayırmaq üçün deyil, birləşdirmək üçün gəldiyini zikir edərkək “Bizni nə hüdüdi-şəhan [şahların sərhədləri], nə itxilafəlisinə [dil müxtəlifliyi], nə İncil və nə də Quran ayırmamaz” məzmununda olan türkî [türk dilində] bir şeirlə əsrin hakimi olan insanıyyətpərəvəranə fikrə tərcüman oldu.

Axund Ağa həzrətlərindən sonra Şeyx Qəni cənabları istiqlalın bir mövhibeyi-üzmə [böyük bir ehsan, nemət] olduğunu bayanla, Azərbaycan Cümhuriyyəti rüasası [başçıları] ilə hökumət ricalinə [hökumət adamlarına] xeyir-dua eylədi.

Bədəhu [sonra] Ağaoğlu Əhməd bəy cənabları acı danışıcağını müəqəd-dimətən [başlanğıcdan etibarən] zikir eyləyərək, hüzzara [orada olanlara] acı məzəmmətən [və pədarənə [ata kimi]] nəsihatlər etdi: “Bundan on il əvvəl sizdən ayrıldım, dönərkən sizi on il də geri götürdüm” dedi. “Dillimizi unudmuşsunuz, adatlarımızı dəyişmişsiniz, tamamilə başqa bir hala və qəlibə girmişsiniz. Eyvah, sizlərə bu hal ilə istiqlal qazanmaq bir əmri-məhaldır [çətin bir işdir]. Dilsiz millət olma, millətsiz istiqlal! Fəqət bununla bərabər istiqlalınız [gələcəyinizi] var. Siz Asiyanın Bəlqəsiçə ola bilərsiniz. Yalnız yetişir ki, parəpərəst [pul düşkünü] olmayasınız! Hökumətinizə ehtiram ediniz. Hökumətiniz, Parlamanınız vəzifələrinə saxlayınız, o zaman naili-məram [məqsədinizə nail] olarsınız.”

Sonra Hacı Zeynalabidin Tağiyyev cənabları kəndilərinə məxsus olan səda ilə nitqə başladı. Hökumətdən şikayət eylədi. Fabrikasının malını qoymayırlar ki, özü satsın. Ondan beş manata alırlar, sonra kənarda 17 manata satırlar. “Bu bina bilirsiniz ki, nə binadır? Qızlarımız gərəək oxusun, halbuki, Hökumət buranı mənim əlimdən aldı. İdarə yaptı,” deyər tənqidatda bulundu.

Daha sonra rus keşişlərindən Kravçenko səlis və bəliğ bir nitqlə hazirənu qardaşlığa dəvət eylədi.

Nahayət, Şeyxülislam həzrətləri duayı-xətm [bağlanış duası] tilavət edərkək [oxuyaraq], məclisə intəha verildi.

MÜSƏLMAN XANIMLARININ NƏZƏR-DİQQƏTİNƏ

Düşənbə [bazar ertəsi] rəbiüləvvəl ayının 12-inci günü peyğəmbərimiz həzrəti Məhəmməd səlavətullahi əleyhi vəsəlləmin ruzi-təval-lüdü [doğum günü] çəhətinəcə Mövludi-Nəbi bayra-mı idi. Bu müqəddəs gün bizim üçün nə böyük bayram, nə səədətli bir gün olduğunu deməyi artıq bilirəm. Keçən ildə keçirdiyimiz dəhşətli və müsibətli günlər və o müsibətlərdən görüdüyümüz və aldığımız yaralar o qədər təzədir ki, hənüz o çəhətə millatımızın görəduyi falakətlər bir çox zaman ürəklərimizin açılmamasına bəvas olacaqdır. Yəqindir ki, bu yövmi-məsudu [xoşbəxt günü] keçən illər misalınca şadiyana və tən-tənəli keçirməyə mənəin itqidarımız yox idi. Ancaq bunu ərz etmək lazım gəlir ki, bu gündə bir yerə cəm olmaqla həm peyğəmbəri-zişanımızın [şanlı peyğəmbərimizin] ruhi-mübarəkini [mübarək ruhunu] şad eylariz, həm də bacılarımız bir-birimizin halından xəbərdər olard. Dərdi danışıdığca əz olar misalınca hər bir insan bir-birinin dərdinə şərik olanda bir növ dərdləri yüngülləşər və bəlkə də şəre tapırlar. Zətan bir-birilə toplaşıb görüşməklə fikirlər tozayıb meydana çıxar. Bu müqəddəs günü bir də yad etmək niyyəti ilə Bakı Müsəlman Ünası [Qadınlar] Cəmiyyəti bir yerə cəm olmaqla barabər, ümmum Bakı müslimələrinə [müsəlman qadınlarına] bu məclisə dəvət edir. Əlbəttə, bu il də hər ildəki kimi, nə çalğı, nə teatr və tamaşası, nə qeyri şey olmayacaqdır. Ancaq cəmiyyətin fikri və məqsədi məhz bu mübarək gündə bir yerə toplaşmaqla həmdərd və həmfikir olmaqdır.

Sevgili vətənimiz Azərbaycanın paytaxtı olan Bakıda biz dəxi gərəək bir yerə cəm olub, bir-birlərimizlə görüşməklə barabər bu əziz günləri yad edək. “Qara günün ömrü əz olar.” İnşallah, gələcəkdə vətənimizdə hürr yaşadığımız zamanda böylə müqəddəs günü böyük bir şadyanılıqla yad edariz və bütün millatımızın məsudiyyətini Xüdayı-Rəbbülmännəndan [mərhəmət] və ehsanı çox olan Allahdan] iştirham edariz.

Binaileyh [ona görə], həmin pənc-şənbə [cümə axşamı] günü rəbiüləvvəl ayının 15-ində [dekabrın 19-cu günü] Persidski küçədə vəqə Ağa Murtuzə Muxtarovun evində Mövludi-Nəbi ayinini yad etmək üzrə düzələcək məclisə Bakı Müsəlman Ünası Cəmiyyəti müsəlman xanımlarının o məclisə təşrif gətirmələrinə təmənnə edir və biz dəxi o məclisə getməklə gərəək özüümüz itfixar edək.

F. xanım S.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

* Maarif Nəzarətinin əmri mövcibincə [əmrinə əsasən], Bakıdakı Ticarət məktəbi cənbində [nəzdində] müsəlman çocuqları üçün tədrisatür tikir lisanında aparılacaq hazırlıq sinifləri açılacaqdır.

* Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 8-ində saat 4 radələrindən Realni məktəbində 30-cu dəirə ev təşkilatının intixabətı [seçkisi] vəqə olmuşdur [baş tutmuşdur]. 339 vəsiqə pişnah [təqdim] edilmişdi. Sədərətə Lopatinski, katib-liyə Poqosyan intixab edilmişdi [seçilmişdi]. İntixab, Amerika üsulu ilə olmuşdur. Dəirə ev komitəsinə 20 üzv, 10 nəfər namizəd intixab edilmişdir.

3-cü dairədən Mərkəzi Ev Komitəsinə bunlar seçilmişlər:

1) Əlibala Rzaev; 2) İvest; 3) Rza bəy Sultanov; 4) Dadaş Əliyev. Namizədlər: 1) Mir Hüseyn Taği-yev; 2) Hüseynbala Məhəmmədov; 3) Xəlil Hüseynov; 4) Dava vəkilil Abbas Dadaşov.

Ərzaq işləri

* Tağiyyev fabrikasından alıb ətraf kəndlər camaatı arasında hər nəfərə 4 arşın və arşını 5 manat şərtilə olaraq paylamaq üçün Novxanı kəndi vəkili Xudaverdi Rza oğlu və Kərbalayı Əşrəf Baba oğluna 7800 arşın; Digah kəndi vəkili Məzahir Əbdüləzim oğluna 5046 arşın; Corat kəndi vəkili Məşədi Abbasəli Hacı Nəcəfəli oğlu və Həsən Hacı Xəlqi oğluna 7720 arşın; Binə kəndi vəkili Əbdülşəlam Babayevə 2708 arşın; Güzdək kəndi vəkili Ağaverdi Əliəkbər oğlu və Həmid Novruzalı oğluna 3696 arşın bezzə Ərzaq Nəzarəti icazə-namələr verdi.

* Ənzəlidan Bakıya 12000 put düyü getirib satmaq üçün Ərzaq Nəzarəti V. S. Çxeidzeyə icazənamə verdi.

* Gürcüstandan Azərbaycanca 2000 put qənd gətirib sərbəst satmaq üçün Ərzaq Nəzarəti Əliabbas Babayevə və dörd vəqəon da Əliabbas Sultanov gətirməsinə icazənamə verdi.

* Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 15-ində dömiryol ilə Bakıya daxil olan ərzaq və mal:

Arpa - 1448 put;
Oduun - 5500 put;
Kanuni-əvvəlin 16-ında:
Buğda - 1905 put;
Un - 124 put;
Kartof - 25 put;
Arpa - 1372 put;
Oduun - 2000 put.

AZƏRBAYCANDA

Andranikin məktubu

“Horizon” qəzetəsində Andranikin bir məktubu dərc edilmişdir. Bu məktub, Qarabağda Andranikin və Daşnaksutyun firqəsinin təqib etdikləri məqsədi aydınlaşdırdığından, tərcüməsini qarelərimizə [oxucularımıza] təqdim edirik. Andranik yazır ki:

Qafqaziya erməniləri[nin] faciənə [faciəvi] qara günlərində, o zaman ki, Türkiyə ilə Ermənistan Cümhuriyyəti arasında sülh əqd edildi, mən özümün və qoşunumun Ermənistan daxilində yaşamamızı lüzumsuz və qeyri-mümkün ədd [hesab] edərək dağlar, dərələr və biyabanlar tarıq [yolu] ilə müttəfiq İngiltərə qoşununa qoşulmağa getdim. Bu ümidlə ki, onun köməyi ilə Türkiyə Ermənistanının son parçasını müdafiə edək, fəqət tələhim müvəffəqiyyət etmədi və Naxçıvan ətrafındakı müsədiməndə [toqquşmadan] sonra tarixi Qarabağ dağlarına keçdim ki, hürrüyyət-pərəvər və qeyri-mətbu [bo-yun əyməz] ruhumuzu başqalarının alçaq hakimiyyəti altına verməyim. Şimdi üç aydan ziyadədir ki, Qarabağın dağlarında, dərələrindəyəm. Mənim dəstəm Qarabağa girən zaman çox ağır günlər idi, qoşun-larım nizamsız, saldatların yorğun və pərişan, qaçaqınlar zəif və qorx-muş idilər. Buynuma almalyıam ki, bu bədbəxtlik mənzərəsini gördükdə, bütün müharibə müddətində heç bir təcavüz görməyib qurban vermiş olan yerli əhali bizi qarşı soyuqqanlıqla, rəğbətsizlik və hətta bazən ədavət ibraz etdiklər [düşməncilik göstərdilər]. Böylə münasibətəndə dolay qoşunum bir əz də aksıldı. Qaçqınlar aylaarla açıq havada, dərələrdə əç qalırıdılar; hələ də yerləşdirilməmişlərdir. Sisyan və Zəngəzur uyezdinin 8000 evdən ibarət əhalisi 12-14 min qaçaqını yerləşdirə bilmədi. Oyla bir təşkilat yoxmudur ki, bu bədbəxtlərə müavinət [kömək] etsin?

Zəngəzur uyezd əhalisi tərəfindən etimad və müavinət gör-məyərkək qoşunumuz çoxu Qarabağdan getdi. Mənimlə ancaq bir əç səldət qaldı. Mən isə heç vaxla Ermənistan Cümhuriyyətinə get-məyib qərarlaşdırdım. Bu zaman idi ki, vaziyyətin ciddilliyini hamı-dən əvvəl anlamış olan Sisyan nümayəndələri sentyabrın 4-ündə vüqu bulmuş olan mahal sızd[ında] xəhiş eylədi ki, mən Sisyanda qalıb müdafiə üçün məhəlli [yerli] təşkilat yapım. O vaxt dəhşətli gün-lər idi, qüvvələnmiş düşmən, Batum əhdnaməsinə [sazişinə] istinad-lə Sisyan və Zəngəzur məhəlləri əhəlisindən Azərbaycanca təbə olaraq silahlarını vermələrinə tələb və əks surətdə ciddi tədəbir ittixazi ilə [ciddi tədəbirlər görməklə] təhdid edirdi. Bəlkə böylə təhdidlər, nəhayət bir nəticə verməyəcəklərdi də fəqət heç ümid və istinadgahi olmayan əhali bəzi yerlərdə, məsələn, Gümrü ətrafında və Gorusda düşmənin tələbinə əməl və Azərbaycan təbəiyyətini [vətəndaşlığını] qəbul etməyə razı olurd. Lakin mənəm qəti müqəbiləm [müqəvimət-im] sayəsində böylə xahişlərə əməl edilməyib, Sisyan məhəli təbə olmamağa və axırədək mübarizə etməyə qərar verdi. 20 yaşından 30 yaşınadək cavanlara səfərbərlik elan edilərək dəstələr təşkil olundu və Sisyan hüdədunda sənəqərləri tutdular. Təhlikənin ciddiyətini anlayaraq Sisyandan sonra Zəngəzur və Qapan [Qafan] məhəllərin dəxi mübarizəyə qərar verərək, 20 yaşından 50 yaşınadək ümmum kişilər səfərbərlik halına gətirildilər. Bu surətlə Zəngəzur, Qapan və Sisyan məhəllərinin dəstələri mənim qoşunum və Şuşa və Gəncə əlayları saldatları böyük bir qüvvə təşkil etdilər. Sisyan, Zəngəzur və Qapan sıxı surətdə əlaqədar olduğund sonra, türklərin təhti-hakimiyyətinə [hakimiyyəti altına] düşmüş olan tarixi Qarabağı bunlarla birləşdirmək məsələsi qalırdı. Şuşa şəhəri sızıqlta tərک-silah edilmışdisə də, ətraf kəndlər təbə olmayaraq, səbrsizliklə bizim vürudumuzu [gəlişimizi] gözləyirlər. Bu vaxla mənim və saldatlarınmın burada olmamız və buranın səfərbərliyi sayəsində Zəngəzur, Sisyan və Qapan məhəllələri bu vaxtdək hələ türklərə və Azərbaycana təbə olmamışlardır. Halbuki, Ermənistan Cümhuriyyəti isəinki kömək etmək istəməyirdi, hətta bizimlə münasibətə girişmək istəməyərkək, əhəliyə tövsiyə edirdi silahlarını təslim etsinlər və qorxulu bir adam olmaq üzrə Andraniki iqlərindən kanər edib müsəlləh müsədiməyə [silahlı toqquşmaya] səbəbiyyət verməsinlər.

Hər halda Qarabağ məsələsinin hallində fürsəti fövta verməmə-lidir. Həngəzur, Sisyan və Qapan məsələləri artıq həll edilmişdir. Ümid-varam ki, Şuşa haqqındakı qərarədəmizə da yaxın zamanda əməl edəyim.

Andranik

27 noyabr 1918

General Tomson və Andranik	
 <p>Qarabağdan “K. Slovo” qəzetəsinə xəbər verirlər ki, bu günlərdə Şuşaya İngilis heyəti gələrkək orada qalmış olan 200 türk əsgərinin şəhərdən çıxması barəsində binəgüzərlıq etmiş [təşəbbüs etmiş,</p>	

sərəncam vermiş] və Andraniklə görüşmək üçün Zabixə [Zabuxa] getmişdir. Heyət, Andranika general Tomson tərəfindən bir mək-tub ver-mişdir. Məktubda guya general Tomson bütün Qarabağın mühafizə-sini Andranika tapşırırmış. Bu günlərdə Andranikin öz dəstəsi ilə Şuşaya vürudu [gəlişij gözlənirmiş. Şuşa ətrafında Sokrat bəy Məlikşahnəzərov 6000 nəfərlik bir əsgər dəstəsi düzəlt-miş imiş, Qarabağda sakitlik imiş.

Şəkidan
Bizə yazırlar:
Gəncə valisi[nin] Daxiliyyə Nəzarəti naminə verdiyi məlumata nəzərən, Nuxuda ərzaq ucuzlaşmış imiş. Bu əhvalat hörmətli “Azərbaycan” qəzetəsinin 13 təşrinə-sani [noyabr] 38-ci nömrəsində dərc edilmişdi. Zənniciəzanəmizə görə işbu məlumatı Gəncə valisi həzrətləri iki ay bundan əqdam [qabaq] vermiş.

Bu halda, Şəkinin hal və övzəsi [vəziyyəti] çox müşkül və ağır bir haldadır. Barama ipək fabrikaları ilə məşhur Şəkida 80-90 fabrikalar cümləsi işləmədiyindən on mindən ziyadə fəhlə işsizdirlər. Bir tərəfdən əmrəzi-səriyyə [yoluxucu xəstəliklər] gündə yüz nəfərdən ziyadə tələf etməkdə, o biri tərəfdən ərzaq və mühümmatın gün-gündən bahalanması fığərayi-kasibənin ah-nəlasini arşə çıxarmaq-dadır. Xalça, palaz, mis tas satılıb arşəyə verildiyi kimi namusu, ismətli həmsiğələrimizin [baclarımızın] əlbisələri, gor kafənləri satıl-maqdadır. Çox ailələr var ki, var-yoxunu satıb, bitirib sailliyə [dilançılıya] əl uzadıb, bununla da keçinməmədiyindən acından həlak olanlar da əz deyil. Buğda unu 100 manat, arpa unu 60-70 manat, kömürün putu 50 manat, qənd 40 manat, çay gir-vankəsi 150 manat, ət 4 manat 50 qəpik. Şəki kimi dağlar və meşələrlə məşhur bir şəhərdə odun tapılmayır. Fığərayi-kasibənin bir qismi qırılıb, bir qismi xəstədir, bir qismi də acdır, dağa getməyə təqəti yoxdur. Bu faləkətlərin qarşısı alınmazsa, Şəki əhli böyük faləkətlərə düşər ola-cağı aşkardır. Keçən sanələrdə hər məhəllədə cəmiyyətlər təşkil olunub, fığərayi-kasibənin mühümməti-İvazimini ucət fiyat ilə ver-rirdilər, hökumət də yardım edirdi. Şimdiki halda nə hökumətdən və nə zənginlərimizdən heç bir yardım olmadığı kimi, xatirə belə gətirən yoxdur.

Köylülərin [kəndlilərin] gevəcəkləri yoxsa, yeyəcəkləri kafidir, zənn edirəm. Şəhər əhli isə hər bir gediş-gəlişdən kənarda qaldığın-dan, ticarət kəsilmişdir. Şəkinin gözə çarpan [tarafı] ipək baraması alveri ilə zavodların işləməyi idi. Beş sənədir ki, hər nə qədər mal varsa, cümləsi müştəriisiz qalmaqdadır. Bu da Marsel-Moskva yolları bağılı olduğundandır.

Mülkədarlarımızın da məhsulatını rəncbərler təmam verməyirlər. Təcirlərimiz o halda, mülkədarlarımız da bu gündə. Təcirlərimiz də fəna halda olduğundan Şəki əhlinin biçəraganı [biçərləri] dörd gözlə hökumətimizdən imdad bəkləyir, yardım tələb edir. Gündə yüz nəfər xəstəlikdən insan tələf olursa, nisfi [yaris] acliqdən həlak olmaqdadır. Hökumətdən doktor, davacat [dəva-dərman], çit, bez, kimi zəruri ələm olan şeylərin heç birini istəməyi, yalnız yeyəcək arşə istəyir-lər. Bu da xərəcədən gəliib yetişincə təb gətirə bilməyən acılar, gözlərini tikmişlər Şəki məhəllədən toplanmış işr anbarlarına. Rica edirlər, mərhəmətli hökumətimizdən, həmin anbarlarda olan buğdaldardan əsgərə yetərlik qəzərinə götürüləndən sonra fəzləsinə [qəlanini] əhvan [ən aşağı] qiymətdə satıb, parasını beytülmalə [dövlət xəzinə-sinə] cəm etsinlər.

Allah etməsin, böylə olmasa, Şəkinin əhvalı qayət dəracədə fəna olacaqdır. Şəkinin başqa dərdləri də çoxdur, hissəmə düşəni mən yazdım.

Mustafa Badalzadə

GÜRCÜSTANDA

Hərbiyyə Nazirinin əmri
Gürcüstan Hərbiyyə naziri əmr vermişdir ki, bundan sonra Cümhuriyyət qoşunları hərəkət barəsində qəzəklərdə heç bir xəbər əçd edilməsin. Hərbiyyə Nəzarətindən nəşət edəcək [Hərbi Nəzərlük çıxışı] xəbərlərin dərcinə mümaniet [manea] yoxdur.

Gürcüstandakı Erməni Milli Komitəsi və Sanain itxilafı
Kanuni-əvvəlin [dekabrın] 10-unda Erməni Milli Komitəsinin Sanain itxilafına ədl fəvqələdə bir iclası vəqə olmuşdur. Bu barədə Yezrikyan məruzə oxumuşdur. Maruzanı istima etdikdən [din-lədikdən] sonra iclas qət etmişdir ki:
1) Gürcüstan Hökuməti Sanainə Daxiliyyə naziri müaviəni Maxaradzənin təhti-idarəsində [rəhbərliyi altında] heyət göndərdiyi üçün Milli Komitə də bir heyət göndərsin. Heyətin işi bundan ibarət olmalıdır:
2) Məhəllində [yerində] itxilafə əşinə olub bərtəər edilməsinə [aradan qaldırılmasına] çalışmalı;
3) Gürcüstanla Ermənistan miyanındakı [arasındakı] sərhəd məsələsinə hall etmək üçün lazımi tədəbirlər ittixaz etmək [tədəbirlər görmək]. Heyətə bunlar intixab edilmişlər: Ağçıyan, Yezrikyan, Tumanyan, Doluxanov.

Bunlar Sanainə 11 kanuni-əvvəldə [dekabrda] azim olmuşlar [yola düşmüşlər].
L. Biç Gürcüstan haqqında
Kuban Nahiyyə Radasının sədri, Rada iclasında sabiq sədrlərinin hal-hazırda muxtariyyətili hökumət bir iclası vəqə olmuşdur. Bu barədə Nöqtəyi-nəzərinə tənqidli, bu etirazların əsasssız olduğunu bayan edib demişdir ki, artıq iqtisadi səbəblər görəduq əyrı-ayrı olan Cənub hökumət təşkilatları böyük bir qüvvə ilə birləşməyə çalışırlar. Rada üzvü Filimonov Gürcüstanın Qırmızı ordu əsgərləri ilə könül-lüləri təhdid etməsi haqqında söylədiyi bəyanatı əsilsizdir. Gürcüstanın öz ordusu vardır və Gürcüstan ordusu Qırmızı ordu əsgərləri ilə şiddətli mübarizədə bulunub, onlarla heç bir əlaqəsi yox-dur. Hərgəh Gürcüstan Hərbiyyə naziri Giorqadze Bakı şəhərinin türkl-ər tərəfindən alınması arzusunda bulunmuşsa da, o da ancaq Bakı şəhərinin bölsəvklərində alındı olub, orada anarşi hökkmərnə olmasın-dan [hökm sürməsindən] irəli gəlmişdir. Giorqadze türklərin Bakı şəhərinə alıb, orada əsəyiş bərpə edəcəklərinə ümidvar idi.

L. Biç nitqinə davam edərkək deyir ki, mən bu cüziyyətdən [xırdalıqlardan] bəhs etməyəcəyəm; çünki bunlar sağlın bir fikir vücuda gətirməyib, mütaəqəli [qarşılıqlı] etimədsizlik törətmək-dədir. Bizimlə Gürcüstan və Ukrayna arasında bir-birinə zidd mənafə yoxdur. Bizim bir müvazi [paralel] yolumuz vardır. Biz ən əvvəlcə bölsəvklərə mübarizədə bulunmaq üçün ittifaq yapmalıyıq. Burada doğru söylədilər ki, bölsəvizim məğlub olmayana qədər rus hökumə-ti düzəltmək mümkün olmayacaqdır. Bizim qoşularımız da bu barədə bizim kimi maraqlıdırlar. İttifaq yarmaq üçün biz bütün qüvvələrimizi sərf etməliyiz.

Sonra Biç Soçi nahiyyəsi üstündə Gürcüstanla Könüllü ordu arasın-da çıxan ittifaqdan müfəssəl surətdə bəhs edib demişdir ki, gürcülər özləri də Soçinin onlar tərəfindən işğal edilmasını müvəqqəti hesab edirlər. Bu məsələdə sazişə nail olmaq asandır.

ERMƏNİSTANDA

Tiflisdəki Erməni Milli Komitəsi, kanuni-əvvəlin [dekabrın] 12-sində Allahverdidən böylə bir teleqram almışdır:

Heyət, salamət Allahverdiyə gəlib çatdı. Axvat mövqifindən [stan-siyasından], ətraf kəndlərdən nümayəndələr çağırılmışdır ki, əhval barəsində məlumat alınsın. Hadisat, məhəlli xasiyyəti həavidir [hadi-sələr yerli xarakterlidir]. Anqıl, Ozmobar, Arday və başqa itxiləfli kəndlərlə əlaqəni düzəltməkdən ötrü heyət lazımi binəgüzərlıqdə bulunmuşdur [təşəbbüs göstərmişdir]. Biz ümid edirik ki, məsələ sülhlə həll ediləcəkdir. Ermənistan hökuməti heyəti də general Mdiviani ilə yolun xarab olmasından nəşi Qobereddə qalmışlar. Bunlar da öz tərəflərindən işə iştirak edirlər. Biz bunlarla əlaqəni dü-zəltmək üçün təşəbbüsatda bulunacağız.

Yezrikyan, Doluxanov,

Tumanyan

Yədi-mövludi-nəbi münasibətlə
Həmin rəbiüləvvəl ayının 15-ində pəncşənbə [cümə axşamı] günü Ağa Murtuzə Muxtarovun nikləündə, gündüz saat 12-də Bakı Ünası Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi tərəfindən müsəlman xanımları üçün yədi-mövludi-nəbi münasibətli ziyafət məclisi təyin edilmişdir. Xüsusi dəvətnamələr heç kimə göndərilməyəcəkdir. İnanlər kamali-təşəkkür ilə qəbul edilir.

Xəzər müstəhləkin ittifaqı “Kooperasiya”nın kitabxana şöbəsi
Türkcə ədəbiyyat, tarix, coğrafiya, sənayə və kooperasiyaya dair və həmçinin çocuqlara məxsus kitablar, məktəb kitabları, jurnal alır. Arzu edənlər Parapetdə “Azərbaycan” qəzetəsi kantoronu Əliəkbər Heydərzadəyə mürciat etməlidirlər. Telefon: 6-91.

b/24 3 – 2

Xəlq Səhiyyəsi naziri həzrətlərinin əmrinə mütəbiq ümum aptek mağazası sahiblərinə elan olunur ki, bunlar bu il 31 dekabr 1918 tari-xinə kimi Tibbiyyə və Silhiyyə şöbəsinə əşğıdəki məlumatı pişnişad [təqdim] etməlidirlər.

1) Mağazanın sahibi, müdiri və mağazada işləyən əşxas [şəxslər] barəsində və bunların dəracəyi-elməni.
2) Nə vaxt və kimin münsəidsi ilə mağazə açılmışdır.
3) Mağazanın məkanı.
4) Zəharli və tünd ədəvət ilə əlver etməyə icazə varmı?

Tibbiyyə və Silhiyyə Şöbəsi müdiri: İ. Panko

b/22 3 – 3

Yədi-mövludi-nəbi münasibətli ziyafət məclisi
Xəlq Səhiyyəsi naziri həzrətlərinin əmrinə mütəbiq ümum aptek mağazası sahiblərinə elan olunur ki, bunlar bu il 31 dekabr 1918 tari-xinə kimi Tibbiyyə və Silhiyyə şöbəsinə əşğıdəki məlumatı pişnişad [təqdim] etməlidirlər.

1) Mağazanın sahibi, müdiri və mağazada işləyən əşxas [şəxslər] barəsində və bunların dəracəyi-elməni.

2) Nə vaxt və kimin münsəidsi ilə mağazə açılmışdır.
3) Mağazanın məkanı.
4) Zəharli və tünd ədəvət ilə əlver etməyə icazə varmı?

Tibbiyyə və Silhiyyə Şöbəsi müdiri: İ. Panko

b/22 3 – 3

Doktor Hacı Fəthullah Ağaalızadə
Böyüklərin və uşaqların daxili mərzələrinə müalicə edir. Xəstələri qəbul edir hər gün səhər saat 8-dən 10-adək və ax-şam saat 4-dən 7-yədək Şamaxı küçəsində, 14 nömrəli evdə.
Telefon nömrəsi 19-27.

289

Arvad diş həkimləri Z. A. Şexter və xanım
Dişlər ağırsız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayırma dişlər. Dişin yax